

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

БЕХ І. Д. — директор Інституту проблем виховання НАПН України, д-р психол. наук

РЕПЧАНСЬКА Т. А. — науковий співробітник сектору організації заходів відділу організації конкурсів та подій Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України

ГОРПЕНКО Л. М. — методист районного науково-методичного центру управління освіти Голосіївської районної в м. Києві державної адміністрації, канд. пед. наук

ДВОРЕЦЬКА Т. М. — начальник Яготинського районного відділу освіти, Київська обл.

ЕРЕСЬКО О. В. — експерт з питань освіти

ЛЬЧЕНКО Л. І. — керівник напрямку «МСФР Освіта»

САВІНОВА Н. В. — шеф-редактор методичних видань напрямку «МСФР Освіта»

СВЯТЕНКО О. В. — начальник відділу профільної та спеціалізованої освіти департаменту інституційного аудиту Державної служби якості освіти України

ЧЕЛОМБИТЬКО В. Ю. — перший заступник начальника Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)

ЕКСПЕРТНА РАДА

ВАСИЛЬЄВА О. В. — заступник директора з виховної роботи спеціалізованої школи № 291 з поглибленим вивченням англійської мови, Київ

МАЗАСЬВА Л. А. — директор спеціалізованої школи № 173 з поглибленим вивченням англійської мови, Київ

Київ
МЦФЕР-Україна
2019

ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА ШКОЛИ

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ ГОТОВИХ РІШЕНЬ

№ 06
червень
2019

Видається за інформаційної підтримки Міністерства освіти і науки України, Державної служби якості освіти України

Гаї шумлять

...Гей, дзвін гуде —
іздалеку...

Павло Тичина

Альфа і омега шкільного літочислення — вересень і червень. Хтось любить альфу, хтось омегу, та вони однаково цінні. Хтось радіє вересневому дзвону, а хтось — уже іздалеку — червневому... Попереду маємо три літні місяці відпочинку. Звісно, вони пролетять миттю, але наразі вони видаються справжнім невичерпним багатством!

Число журналу, яке ви тримаєте в руках, тематично напівлітнє. Ми не могли «змовчати» про «мовний» закон (саме про нього нині *гаї шумлять*), тож підготували огляд цього закону спеціально для завучів. Стануть у пригоді також публікації про:

- доплату заступнику директора за класне керівництво;
- роботу з індексом інклюзії;
- підсумкове засідання методичного об'єднання учителів початкових класів тощо.

А ще на сторінках журналу публікації, які ми навмисне «притримали» до літа, — про різні техніки малювання та фітодизайн. Нестандартні уроки мистецтва у початковій школі дадуть змогу розвивати в дітей не лише творче мислення, а й чимало інших компетентностей. Перевірено нашими авторами.

Тож розгортайте журнал, читайте, переймайте досвід, беріть до уваги. Та не забувайте про літо!

До зустрічі в електронному та друкованому журналах!
Нехай щастить!

З повагою
головний редактор

Ірина Лახнеко

працюємо з нормативними актами

Ірина Іванченко,
Ганна Степанець

4 Закон про державну мову: що має знати завуч

Новий закон про державну мову стосується всіх українців — ми маємо володіти українською «за замовчуванням». Але декому доведеться засвідчувати мовний рівень на іспиті, від якого вимагатимуть додаткових документів для прийняття на роботу. Пропонуємо короткий огляд нового нормативного акта

консультуємося в експерта

Олена Морєва

10 Доплата за класне керівництво заступнику директора школи

Дізнайтеся зі статті:

- Чи може заступник директора, який працює на 0,5 ставки, виконувати обов'язки класного керівника
- Який розмір доплати і як її нараховують

надаємо методичні рекомендації

13 Як провести підсумкове засідання методичного об'єднання вчителів початкових класів

скачайте у зручному форматі на ezavuch.m CFR.ua

формуємо освітнє середовище

16 Оцінювання роботи школи відповідно до інклюзивних цінностей

скачайте у зручному форматі на ezavuch.m CFR.ua

18 Створення інклюзивного освітнього простору в школі

скачайте у зручному форматі на ezavuch.m CFR.ua

Наталія Дятленко

20 Як створити інклюзивний освітній простір: три стратегічні напрями

Інклюзивний простір — це не тільки і не стільки простір, у якому перебуває дитина з особливими освітніми потребами. Це простір, у якому комфортно всім, бо у ньому «працюють» загальнолюдські, етичні та інші інклюзивні цінності. У яких напрямках має працювати педагогічний колектив, аби створити інклюзивний освітній простір?

Наталія Дятленко

22 Оцінюємо школу за індексом інклюзії

Акценти для завуча:

- Поняття «індекс інклюзії»
- Зв'язок між підходами до питання інклюзії
- Індикатори індексу інклюзії
- Інклюзивні цінності

Наталія Дятленко

27 Працюємо з індексом інклюзії

Дізнайтеся зі статті:

- Як працювати з індексом інклюзії: крок за кроком
- Як збирати інформацію
- Хто входить до складу координаційної групи
- Що робити, якщо виявили проблемні питання

комплектуємо методичний кабінет

Оксана Дмитренко

31 10 інтелектуальних ігор з дітьми

Кому допоможе:
заступнику директора з виховної роботи,
педагогу-організатору, класному керівнику
Як допоможе:
урізноманітнить виховний загальношкіль-
ний або класний захід, дозвілля у таборі
з денним перебування тощо

взаємодіємо зі спеціалістами

Людмила Терещенко

37 Мовчання — золото? або Синдром набутої безпорадності

Набута безпорадність — одна з причин невисокої активності учнів на уроках і відповідно невисокого рівня навчальних досягнень. Та цей синдром притаманний не лише дітям, а й дорослим. Як він виявляється та як його долати?

42 Як подолати синдром набутої безпорадності: чотири напрями роботи

скачайте у зручному форматі на ezavuch.mcfr.ua

44 Прояви синдрому набутої безпорадності

скачайте у зручному форматі на ezavuch.mcfr.ua

працюємо з педагогами

45 «Обліко морале» педагога: чого не можна робити в соцмережі

скачайте у зручному форматі на ezavuch.mcfr.ua

46 Як вести сторінку в соцмережі

скачайте у зручному форматі на ezavuch.mcfr.ua

48 Мама-вчитель: 20 заповідей для гармонізації особистого і професійного

скачайте у зручному форматі на ezavuch.mcfr.ua

обмінюємося досвідом

Оксана Васильєва

49 Рій «Січове товариство» для підлітків

Джури — діти, які йдуть шляхом українських воїнів-козаків і здобувають знання, вміння, навички, щоб бути успішними в усьому. Ділимося досвідом роботи, як організувати роботу козацьких роїв для підлітків

формуємо професійні компетенції

Олена Дідик

56 Майстер-клас «Казкотерапія художника-чародійника»

Лариса Петренко

61 Технології фітодизайну

Гарна картина рівноцінна гарному вчинку. Так сказав Ван Гог. Пропонуємо робити з дітьми не менш гарні «вчинки» й навчати їх фітодизайну з природних матеріалів. Тополинний пух знадобиться для зображення тварин, а соломкою можна інкрустувати будь-яку поверхню. Головне — залучити дітей до творчості

70 Заготовлюємо матеріал для фітодизайну

скачайте у зручному форматі на ezavuch.mcfr.ua

формуємо освітнє середовище

Дізнайтеся зі статті

- Як працювати з індексом інклюзії: крок за кроком
- Як збирати інформацію
- Хто входить до складу координаційної групи
- Що робити, якщо виявили проблемні питання

Працюємо з індексом інклюзії

Наталія Дятленко,
доцент кафедри методики
та психології дошкільної
і початкової освіти ІППО
Київського університету імені
Бориса Грінченка

Єдиного алгоритму роботи з індексом інклюзії немає. Педагогічні колективи можуть виробити його самостійно, спираючись на власний організаційний стиль та специфіку колективу. Сама філософія індексу інклюзії не дає змоги жорстко унормувувати процеси оновлення закладу освіти і залишає простір для ініціативи та творчості. Пропонуємо орієнтовні етапи роботи з індексом інклюзії та кілька підказок, що допоможуть педагогам.

Орієнтовний алгоритм

Аби робота з індексом інклюзії була цілісною і системною, орієнтуйтеся на **алгоритм**:

- *розпочніть роботу* — сформуйте координаційну групу; проаналізуйте плани закладу загальної середньої освіти; ознайомте з інклюзивними цінностями педагогічний колектив;
- *вивчіть і проаналізуйте стан справ у закладі* — поінформуйте батьків про роботу з індексом інклюзії та з'ясуйте їхню думку про це; визначте пріоритетні напрями роботи; започаткуйте консультації для батьків та педагогів;
- *корегуйте освітню роботу* — розробіть план інклюзивного розвитку закладу загальної середньої освіти; інтегруйте визначені пріоритети у план діяльності закладу; реалізуйте визначені пріоритети; здійснюйте моніторинг та оцінювання окремих етапів реалізації плану;
- *оцінюйте зміни* — контролюйте процес упровадження інклюзивних підходів в освітній процес; аналізуйте роботу з індексом інклюзії; розробляйте програму подальшої роботи з упровадження інклюзивних підходів (див. Додаток).

Склад та функціонування координаційної групи

Координаційна група щодо роботи за індексом інклюзії — це група авторитетних осіб закладу загальної середньої освіти, яка своїм складом репрезентує весь педагогічний колектив. До складу координаційної групи, крім керівника закладу, його заступників, авторитетних педагогів, варто запросити педагогів-початківців, батьків дітей, що мають особливі освітні потреби, батьків, чії діти почали відвідувати заклад нещодавно. За необхідності можна залучати й інших зацікавлених осіб.

Координаційна група має бути моделлю інклюзивної практики, тобто працювати на засадах співпраці, уваги й поваги до думки кожного учасника незалежно від його статі, посади чи соціального статусу. Перетворення співрозмовників на друзів, які здатні об'єктивно оцінювати, перехід від дискусії до діалогу — це і є інклюзивний процес. При цьому ніхто, зокрема й адміністрація закладу, не має монополізувати процес обговорення. Доцільно захочувати дискусію, щирість у оцінках, нестандартні пропозиції. Розбіжності в поглядах слід вітати і сприймати як ресурс, що рухає колектив уперед.

Координаційна група має стати інформаційним та організаційним центром інклюзивного розвитку закладу загальної середньої освіти. Члени цієї групи самі ретельно вивчають індекс інклюзії, ознайомлюють педагогічний колектив та батьків із його сутністю та цінностями, збирають та аналізують інформацію від працівників закладу, батьків, дітей, членів наглядової ради, а відтак на основі виокремлених пріоритетів складають **план інклюзивного розвитку закладу**. При цьому не варто відмовлятися від існуючого плану роботи закладу, а ліпше доповнити його тими новими підходами, що пропонує індекс інклюзії. Бажано в плані відобразити форми роботи за всіма напрямками реалізації зазначених цілей, а саме: організаційна культура закладу, його політика та інклюзивна практика*.

Збирання інформації щодо індексу інклюзії

Отримати інформацію щодо індексу інклюзії від педагогів, батьків та дітей можна за допомогою анкет. У педагогічних працівників, які звикли покладатися на власне бачення й розуміння ситуації в освіті, може виникнути хибна думка: «Нам і так все відомо, ми й без анкет знаємо, що у нас добре, а що не дуже». Та не варто поспішати з висновками. Терпляча й наполеглива робота й умова анонімності можуть надати чимало неочікуваної інформації про роботу закладу загальної середньої освіти. Доказом цієї думки можуть стати відгуки щодо роботи закладу, які батьки залишають на форумах.

* Див. статтю Наталії Дятленко «Як створити інклюзивний освітній простір: три стратегічні напрями» на с. 20 цього числа журналу.

У батьків часто виникають труднощі із заповненням та поверненням анкет. Тож радимо пропонувати їм відповіді на запитання, скажімо, під час батьківських зборів, днів відкритих дверей, після святкових зібрань тощо.

Охопіть опитуванням якомога ширше коло реципієнтів. Залучіть до оцінювання діяльності закладу батьків дітей з особливими освітніми потребами, батьків дітей-новачків та педагогів-початківців, а також осіб, пов'язаних із громадськими організаціями тощо. При цьому наголосіть, що очікуєте на щирі й відверті відповіді.

Координаційна група, що працюватиме з індексом інклюзії й визначатиме пріоритетні напрями роботи, за допомогою анкет одержить значний обсяг інформації щодо якості організації освітнього процесу в закладі й покладатиметься у своєму рішенні не лише на власні погляди, а й на думку всього педагогічного колективу та батьків.

Координаційна група має уважно проаналізувати анкети, насамперед щодо позиції «не згоден». Якщо потрібно — уточнити інформацію у причетних осіб, виявити розходження в поглядах, зіставити їх із власною оцінкою й шляхом консенсусу визначитися з наданням тій чи тій позиції статусу пріоритетної в роботі закладу освіти. Таких пріоритетів може бути як завгодно багато, втім потрібно пам'ятати, що за кожним із них — спільна різнобічна системна робота.

Колонку «Примітка» в анкетах члени координаційної групи заповнюють тоді, коли бракує інформації й потрібно провести додаткові консультації чи обговорити проблему.

Розглянемо для прикладу можливий фрагмент роботи з індексом інклюзії.

У багатьох анкетах навпроти позиції «Усіх дітей однаково цінують» батьки поставили позначку «не згоден». Це стурбувало членів координаційної групи, тож вирішили провести додаткові консультації та опитування. Та з ким варто вести обговорення в таких ситуаціях? Насамперед, з родинами, які виявили певні упередження. Можливо, це батьки дітей з особливими освітніми потребами, батьки з багатодітних чи «кризових» родин. Тож під час зустрічей з ними **намагаємося обережно з'ясувати:**

- що особливо подобається в закладі освіти, а що ні;
- що слід змінити, аби поліпшити умови перебування дитини в школі;

- якою батьки бачать ідеальну школу та яке ідеальне ставлення до їхньої дитини тощо.

Аби залучити до обговорення широку аудиторію, можна провести онлайн-опитування.

Якщо з'ясується, що це питання справді є проблемним, координаційна група визначає його одним з пріоритетних напрямів роботи і вносить до плану інклюзивного розвитку закладу. У контексті вказаного пріоритету планують різні **форми роботи** в закладі, приміром:

- організація спільного тренінгу для учителів та асистентів учителів на тему «Що означає «шанувати дитину» і як можна виявити до неї шанобливе ставлення?»;
- тестування учителів на тему «Чи шанобливо Ви ставитесь до своїх учнів?»;
- проведення батьківських зборів на тему «Обережно: зростає особистість!», «Як плекати самоповагу дитини в родині?»;
- реалізація проекту з дітьми «Пишемо книжку про себе»;
- ініціювання розмов з дітьми про повагу і самоповагу тощо.

Отже, індекс інклюзії покликаний допомогти педагогам включитися в процес розбудови свого закладу освіти на основі інклюзивних цінностей, внести сучасні, співмірні зі світовими освітніми тенденціями, зміни в організацію освітнього процесу.

Додаток

Робота з індексом інклюзії: чек-ліст

- Сформууйте координаційну групу й обговоріть інклюзивні цінності
- Проаналізуйте робочі плани закладу загальної середньої освіти щодо інклюзивних цінностей
- Ознайомте з інклюзивними цінностями педагогічний колектив
- Поінформуйте батьків про роботу з індексом інклюзії та з'ясуйте їхню думку про це за допомогою анкетувань та опитувань
- Проаналізуйте результати анкетувань та опитувань і визначте пріоритетні напрями роботи закладу освіти
- Розробіть план інклюзивного розвитку закладу загальної середньої освіти
- Інтегруйте визначені пріоритети у план діяльності закладу освіти
- Започаткуйте консультації для батьків та педагогів щодо індексу інклюзії
- Здійснюйте моніторинг та оцінювання окремих етапів реалізації плану
- Контролюйте процес упровадження інклюзивних підходів у освітній процес
- Розробляйте програму подальшої роботи з упровадження інклюзивних підходів